

משרד החנוך והתרבות - המחלקה לתרבות חורגית

גליונות לעיון בפרשת השבוע
ערוכים בידי ד"ר נחמה ליבוביץ - סגן העשרים ואחת

ויקרא (תשכ"ג)

הפטרה לשבת זכור

סמואל א' ט"ז

א. י"א, נחמתי כי המלכתי את שאול למלך כי שב מאחרי כ"ט. וגם נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם כי לא אדם הוא להנחם.

אברבנאל מקשה:

והנה בפה שקרית מלכות ישראל מעל שאול ניחם הקב"ה. כמו שאמר "נחמתי כי המלכתי" - ואם כן, איך יאמר בזה "כי לא אדם הוא להנחם" ואם ניחם-הממלכה, למה לא ינחם מחננו?

בכור טרן לבראשית ו' ה' ד"ה כי נחמתי בי עשיתי.

וכן (סמואל א' ט"ז י"א): "נחמתי כי המלכתי את שאול למלך כי שב מאחרי." וכן (ספרות ל"ב י"ד) "וינחם ה' על חרעת" וסקמים על כל אלו (במדבר כ"ג י"ט): "לא איש אל ויכזב וכן אדם וינחם" ויש לך להבין כי בשלושה דרכים הנחמה באה, כי פעמים אדם נודד לחברו לעשות לו טובה או רעה ומהחרט בעצמו ואינו עומד בדבורו, ואע"פ שיש לאל ידו לעשות אבל אינו רוצה, וזה פז שכרזב לו; ופעמים סבור שיכול לעשות לו ואין לאל ידו לעשות, ומתנחם בעל כרחו מחמת האונס, ועל אלו שהינם הוא אוסר: "לא איש אל ויכזב", אלא סקיים דברו, "ובן אדם ויתנחם" מחמת שאין לו - והוא כל יכול; ולפי שהיה אוסר לו בלק (במדבר נ"ג י"ז): "מה דבר ה'?" כלומר: "חזור סן הנכרה לקללת!" לכן פנה לו: "לא איש אל-ויכזב" שלא יעמוד בדבורו, כי כל דבריו אמת, וכן אדם ויתנחם, מחמת שאינו יכול לקיים, כי לא קצרה ידו.

אבל יש נחמה שלישית, שאינה באה מחמת זה שנודד, אלא מחמת אותן שנודדו להם, כגון אם ידבר הקב"ה על גוי וממלכה להרע להם, כמו על אותם של נינוה, ודאי מדעה כן הוא אוסר אם יעמדו במרדן, ואם שבו - ישוב מחרון אפו וייטיב להם, ודברו הוא אמת. וכן להפך; אם אדם יטיב להם, והם קלקלו, וזהו כבודו של מעלה. וכן כשברא הקב"ה אדם, לכבודו בראו ולשמשו, כמו שכתוב (ישעיה ט"ז ז'): "כל חנקרא בשמי ולכבודי בראתיו, יצאתיו, אף עשיתיו", וכיון שקלקלו-הרגלו עושה עצמי כאלו נחמתי, ואמחם, ולכל מקום החזרה מהם באה; וכך שאול, כשהמליכו מרעהו כן המליכו, שלא יעבור על רצונו של שקום, והוא פשע, ולפיכך גרמו לו עונותיו שאעשה עצמי כמתנחם, ואע"פ שידע מתחילה שיקלקלו, כי הכל גלוי לפניו, גרמם כדי שיוטרו גם אזורים ולא יקלקלו מעשיהם.

אברבנאל:

... ואפשר עוד לפרשיכי לא אדם הוא" על שאול, אמר, שבצח ישראל, שהוא הקב"ה, לא ישקר ולא ינחם מזאת הגזרה שבזר לקרוע את הממלכה טעל שאול, לפי ששאל אינו אדם שיתנחם ויתחרט ממה שחטא, כי הוא תמיד מחזיק ברשעתו, ולכן לא ינחם על הרעה אשר דבר עליו.

מהי תשובת שני המפרשים לשאלת אברבנאל דלעיל ומה החבול בין שתי תשובותיהם?

ב. ואת חיותר החרמנו.

הנאיל משנה:

יש לפי דעה הפרש בין שאר דעות, שהראשון הוראתו השארה מועטת וחשני השארה מרובה, וכן (במדבר ל"א) "ומה ה' וכן כאן: "המעט השארנו והמרובה תחרמנו" אם כן אין מקום לקצוף עלי."

מלבי"ם מסוה. י' ה' ד"ה ואכל את יתר הפליטה הנשארת לכם. "הנשארת" הוא החיטה והכוסמת שנשארו מן הברד בכונה לצורך הארבה, שזה גזר פעל "נשארו" והבדלו מן "נותר" שר"ל - הנשארו בכונה

מלבי"ם: ואילת השחר כלל תס"ו; יש הבדל בין "נשארו" ובין "נותר". "נשארו" מציינו שנשארו בכונה; ומזה יעמד עוד הבדל, שהנשארו לא היה משהו עם הכלל.

1) איזו משתי ההגדרות נאמרה ביותר למקומנו?

2) הושה את הפסוקים בה' ו' וישאר אי נח

בר' ו' ויותר יעקב לבדו

מסבר את החבול!

ג. כ"ב הנח שמוע מזנה טוב להקטיב מחלב אילים.

ד. יוסף אבן כספי אדני כסף ד"ה טוב: משרת לשנים ונכון גם לארבעה וחמשה, וכבר קדם לו כמו זה של אמרו (שופטים ז' ה') "חציב אותו לבד".

- א. מה קשה לו בפסוקנו?
- ב. כמה דומה הפסוק משופטים לפסוקנו?

ד. כ"ז ויסב שמואל ללכת

ויחזק בכנף מעילו ויקרע

ק"ח ויאמר אליו שמואל: קרע ה' אם מסלכות ישראל מעליך.

מדרש שמואל פרשה י"ח.

כנף מעילו של סי?

רב ולוי: חד אמר: "כנף מעילו של שאול", וחד אמר: "כנף מעילו של שמואל. שכן דרך הצדיקים להיות מצטערין כשאינן נטיעתם משובחת" ודכוותיה (מלכים א' י"א, ל') "ויתפש אחיה בשלמה החדשה" - שלמתו של סי? רב ולוי: חד אמר: "שלמתו של ירבעם". וחד אמר: "שלמתו של אחיה". אמר רב שמואל בר נחמני: נראין הדברים - שלמתו של אחיה, שכן דרך צדיקים להיות מצטערין בשעה שיש מחלוקת לבית דור.

ילקום שמעוני חלק ב' קל"ד

אמר לו שאול (שם א' כ"ד כ"א): "ועתה, הנה ידעת כי סלך תסלך" - טכא ידע? לפי שאמר לו שמואל: "קרע ה' אם מסלכות ישראל מעליך ונתנה לרעך חטוב סמך", אמר לו שאול: "מי הוא זה?" אמר לו: "אינני אומר לך, אלא רמו אני רומז לך: מי שהוא קרע את מעילו עתיד לזכות את מסלכותך". וכיון שקרע (דוד) את כנף מעילו, ידע שאול מה שאמר לו שמואל. תתחיל לומר: "ועתה הנה ידעת כי סלך תסלך".

רש"י ד"ה ויחזק בכנף מעילו.

שואל החזיק בכנף מעיל שמואל כדי שיטוב עמו.

אברבנאל.

כאשר פנה שמואל ללכת מעט שאול, אחז שאול בכנף מעילו של שמואל לבקש ממנו שישוב עמו על כל פנים וישתחוה הגלגל לפני ה', שהיה שם אתל סועד, ואז קרע שאול כנף מעילו של שמואל. ואמר דאח זה שמואל הבין, כי סימן מה היה הקריעה תחיה ואמר: "קרע ה' את מסלכות ישראל מעליך היום ונתנה לרעך הטוב סמך", רוצה לומר: זה לך סימן שכבר קרע ה' את מסלכות ישראל מעליך, ושכבר ניתנה לרעך שהוא טוב סמך, ואמר זה על דוד, שהיה אחר כך רעה לשאול במלחמתו והיה טוב ממנו לפני המקום.

- 1) כמה דעות שונות באמרו בדברי המדרשים והפרשנים?
- 2) מה הן מעלותיו ומה הן מורשתיו של כל אחד מן הפרשים הנ"ל?
- 3) מהי ראיה המורש מאחיה השלמה (מל' א' י"א ל')?
- 4) השוה לדברי מדרש שמואל הנ"ל את דברי

ב. יוסף אבן כספי אדני כסף

ד"ה כנף מעילו: כנף למסדאל

ה"ה סתמו אבן יוסף כנף מעילו קריעת בנו
השופטים, ותעניינים סבאריס עם
המנהל למסדאל.

הסבר, למה אין לומר להביא ראיה משם לפסוקנו, שהו
"אבדל השונות" הבורם למיום טובה של בני המסדאל

המאלות המסומנות x קטנה והמסומנות א קטנה כיותר, יתחייב כל אחד לפי המנהל.
שאלות ובס השונות יש לשלוח ל"ר בחמה ליבוביץ, קריית-אמת, ירושלים.